

EXISTĂ AFEREZĂ ÎN TOPONIMELE ROMÂNEȘTI?

Simion DĂNILĂ

1. Existența sau nonexistența aferezei în toponimele românești nu poate fi discutată în afara cadrului mai larg al scurtărilor – diferit motivate – ale numelor de locuri, petrecute într-o fază inițială, până la fixarea definitivă a formei lor în conștiința vorbitorilor, sau care se petrec încă în contemporaneitate, concurând toponimele oficiale, toate dovedind că nici numele topice nu sunt forme cu totul și cu totul împietrite. Iar aceste scurtări, la rândul lor, este necesar să fie privite în context internațional, pentru a nu le considera fenomene izolate, excepționale în limba română.

1.1. Sub diverse forme, scurtările – deși nu prea frecvente – se întâlnesc în toponimia noastră. Trecând peste scurtările toponimelor compuse, care țin de domeniul evidenței (cf. *Piatra* în loc de *Piatra-Neamț*, pentru locuitorii județului Neamț, și în loc de *Piatra-Olt*, pentru cei din județul Olt, etc., Graur 1972, p. 81–82), iată câteva la care s-a ajuns, de la nume simple, prin: disimilare: *Tețcani*, numele a două sate moldovene consemnate la diferite date *Stețcani* (Al. I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de locuri*, București, 1990, p. 240 și 257–258) < npers *Stețcu*, Iordan, *Top. rom.* 361; haplogogie (și metateză): *Potropești* < **Potropopești* < *Protopopești* (ib. 373); sincopă: *Cincșor* < **Cincușor* < *Cincul* (ib. 356); trunchiere: *Bolnicioara* < *Bolvășnicioara* (DTB I 107; în DTB III 52 se presupune și pentru *Dârnița* o trunchiere din scr. **Drinovica*; chiar dacă etimologia aceasta este greu de acceptat, toponimul putând

proveni mai curând din sl. *dīrnŭ* „Rasen, Wasen”, Šmilauer 60, este semnificativ faptul că autorii DTB acceptă scurtarea ca accident fonetic pentru explicarea unor nume de locuri). La acestea s-ar mai putea adăuga genitivele din toponimele rezultate prin elipsa determinatului: [satul] *Corzii* (Emilian N. Bureștea, *Nume de sate olteneste. Contribuții etimologice*, LR, 37 (1988), nr. 5, p. 446); [pământul] *Andrecăi* (DTB I 16); [Valea] *Speiului* sau [Valea] *Teiului* (pe unele hărți vechi; comunicate de Magdalena Lungu din Chișinău) etc. (v. îndeosebi extinderea procedurii în toponimia urbană: [Strada, Aleea, Calea] *Eroilor, Pinilor, Torontalului* ș.a.), precum și unele scurtări datorate scrierii abreviate, cum ar fi, după E. Petrovici: *Dolj, Gorj* din *Dolni Jilī*, resp. *Gorni Jilī* (citată în Pușcariu, *L. rom.* II 172).

1.2. Pentru urmărirea paralelismului cu toponimia străină, notăm câteva exemple de scurtări mai cunoscute. Astfel, din toponime compuse au luat naștere, de pildă: ucr. *Voloka* < *Voloka nad Čeremošem*, bulg. *Izvor* < *Brezniški Izvor*, germ. *Kreischa* < *Groß Kreischa*, *Burkards* < *Burkardsdorf*, sp. *San Fé* < *La Villa Real de la Santa Fé de San Francisco*, *Los Angeles* < *El Pueblo de la Reina de los Angeles de la Porciuncula*, engl. *Hull* < *Kingston-upon-Hull*, germ. *Köln* < lat. *Colonia Claudia Augusta Agrippinensis* (A. M. Skljarenko, *Typologischer Vergleich einfacher Toponyme (am Material von slawischen, germanischen und romanischen Sprachen)*, NI, nr. 35, 1979, p. 8–9). La fel, *Wien* < celt. *Vindobona*, *Piter* < *St. Petersburg* (Graur 1972, p. 44 și 81); sp. *Zaragosa* < lat. *Caesaraugusta* (Bloch 1988, p. 244). De alt tip sunt scurtările următoare: *Saint Kitts*, nume de insulă, de la *Saint Christopher*, după numele lui Cristofor Columb sanctificat; *Tanzania* < *Tanganyika* + *Zanzibar* (ib. 192, resp. 216); pol. *Wierzniowice* < *Wierzniowice* (Henryk Borek, *Polnisch-deutsche Mischnamen in Schlesien*, OSG 1, 1965, p. 97); germ. *Nabdiz*, pentru care E. Eichler presupune un v. sorab. *Nidabudovici*

(Karlheinz Hengst, *Die Ortsnamen des Bosauer Zehntverzeichnisses*, OSG 4, 1968, p. 126; dar autorul articolului oferă o altă soluție, fără a o exclude însă pe cea a lui Eichler: v. sorab. **Nabudici* „Dorf der Leute des *Nabud”). Prescurtări care provin din scris: *Cospoli* < *Constantinopol*, *Frisco* < *San Francisco*, *Phila* < *Philadelphia* (Graur 1972, p. 81–82). Să mai adăugăm că numele orașului sud-african *Johannesburg* se pronunță constant *Joburg*.

În fine, consemnăm și o afereză din spațiul grecesc: *Saloniki*, de la *Thessaloniki* (Bloch 1988, p. 194 și 219). De fapt, afereza s-a produs aici de două ori și la date diferite, prin contactul dintre limbi: mai întâi, în antichitate, romanii au schimbat numele orașului *Thessaloniki* (botezat așa după numele unei surori a lui Alexandru cel Mare) în *Salona* (devenit *Sărună* la meglenoromâni); apoi, sub ocupație turcească, *Thessaloniki* devine *Saloniki*. Grecii însă îi spun și astăzi *Thessaloniki*.

2. În contextul celor prezentate mai sus, funcționarea aferezei în toponimia românească nu ne mai apare surprinzătoare. Definită ca „eliminarea unei silabe sau a unui sunet [neaccentuate] de la începutul cuvântului în timpul pronunțării lui” (I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, 1961, p. 181) și având drept principală cauză lungimea unor cuvinte ce pot fi considerate ca alcătuite din părți distincte, din care pricină ele cunosc o falsă despărțire în părți componente (I. Popescu-Sireteanu, *Afereza în limba română*, ms. 7), „afereza reprezintă un «atentat» la stabilitatea lexicului și în special la independența radicalului cuvintelor, acesta ca purtător al sensului lexical fundamental. *Afereza zdruncină structura fonetică a cuvântului*, tocmai în ceea ce are el mai temeinic, provocând uneori mari tulburări fonetice și semantice. Din această cauză, fenomenul poate fi privit cu rezerve, dar existența și cunoașterea lui amănunțită nu trebuie neglijate” (ib. 8). Mult răspândită în limba de altădată, „afereza caracterizează astăzi

limba poeziei populare, graiul copiilor și antroponimia” (ib. 21), dar ea „ne ajută să dezlegăm și prezența enigmatică a unor nume de locuri” (ib. 38).

2.1. Afereza unui sunet sau a unei silabe în toponime românești a fost semnalată, mai mult în trecut, în câteva studii de toponimie. În lista ce urmează vom veni însă și cu alte exemple:

a) *Altul Cucii* < *Naltul*~ < *Înaltul*~ (Iordan, *Top. rom.* 355); ntop pop. *Gădiș* < oiconimul *Agadici* CS (DTB I 4); *Hobița*, numele mai multor localități din România, provine de la un dim. *Ohabița* (pentru care a se vedea localitatea omonimă din jud. Caraș-Severin) < *Ohaba*; *La Ruga Albă*, ntop pe valea Cărașului iugoslav, de la *Iruga* (Teodor Șandru, *Nomenclatura toponimică din hotarele satelor de pe Valea Cărașului (pe teritoriul iugoslav)*, în *Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina*, IV, Vârșeț, 1977, p. 102); *Stemnicul* < **Istebnicul* < sl. *istŭba* „colibă, bordei, locuință” și *Zvorâștea* < *Izvorâștea* < *izvor* (Iordan, *Top. rom.* 354, resp. 362). În unele dintre acestea însă, afereza s-ar fi putut produce și la nivelul lexicului comun.

b) *Bravice*, numele unui sat din Moldova, azi dispărut (DOR 215), ne conduce spre un ntop **Dumbravice* (de la apelativul **dumbravice*, format ca și *pădurice*), cu *ă* aton pronunțat *a*, fonetism caracteristic graiurilor moldovene. Un proces similar întâlnim și în numele localității vâlcene *Bravița*, cătun desființat astăzi și înglobat la satul Copăcelu, municipiul Râmnicu-Vâlcea, pentru care e de presupus un **Dumbrăvița*.

Gherman TM se pare că n-ar fi antrop. *Gherman*, ci un rezultat din *Nagh Erman*, așa cum apare atestat pentru prima dată (1323) numele acestei localități. *Erman* ar fi npers (*Herman*, (*Hermen* (Viorica Goicu și Rodica Suflețel-Moroianu, *Probleme de etimologie a numelor de localități*, LR, 38 (1989), nr. 5, p. 450) sau, mult mai plauzibil, cumanul *orman* „pădure” (V. Ioniță, *Pădurile Banatului*, „Timpul”, Reșița, 4 (1993), nr. 65 (832), p. 2).

Ștărvățu este numele localității *Șiștarovăț* AR în rostirea locuitorilor din satul vecin Cuveșdia (NALR-Banat. Date 149).

Numele localității *Șanovița* TM apare în documente sub această formă relativ târziu, forma originală fiind *Șușanovăț*, pe care, cu ușoare deformări, o găsim în toate documentele (*Sasanfalwa* 1359, *Sescherovaz* 1717, *Susanovac* 1723-1725, *Susanovetz* 1828, *Șușanovăț* – până de curând, Suciul II 167). Presupunem că este vorba de acel caz tipic de „fragmente în dispersie ale uneia și aceleiași așezări aflate într-o fază mai mult sau mai puțin evoluată de concentrare”, despre care vorbește Aurel Răduțiu, *Atributele vechimii în toponimie*, SO IV 76). Un asemenea fragment putea fi o vatră mai mare, *Șușanovăț*, altul una mai mică, o **Șușanoviță*, adică un „Șușanovăț mai mic” (pentru astfel de derivări diminutive, cf. *Crușovița* < *Crușovăț* CS, *Ilovița* < *Ilovăț* MH). Lungimea noului cuvânt a favorizat afereza silabei inițiale, prin brevilocvență, iar nu din cauza poziției celor doi *s* (ce se păstrează într-o mulțime de alte nume de localități: *Șișterea*, *Șuștra*, *Șușturogi* etc.). Iată și alte toponime bănățene înrudite ca aspect și care dovedesc că un *Șanovița* n-a circulat de la început sub această formă, ci că este rezultatul unei afereze suportate de un cuvânt mai lung: *Bîrșanovița* TM (DTB I 90), *Micșanovăț* MH (DTB VI 41). Cum va fi ajuns *Șanovița* să dobândească o importanță mai mare în procesul de organizare intimă a localității este o altă problemă. Un fenomen asemănător de concentrare a unei localități și, totodată, de evidențiere în documente a vetrelor ei care au căpătat, rând pe rând, o importanță deosebită îl bănuim în cazul satului *Lescovița* CS, atestat prima oară în forma cu *-ov*: *Lyzkou* 1371-1372, apoi cu *-ovăț*: *Leskovaz* 1454, în fine cu *-ovița*: *Lesskovicza* 1717 (Suciul I 357).

Frecvență este afereza lui *În-* din compusele cu prepoziția *Între*: *Târlișua* < *Între* + *Ilișua*; *Trapold* < *Între* + *Apold*; *Trainei* < *Între* + *Arinei*; *Tra(i)niș(u)* < *Între* + *Ariniș* (Iordan,

Top. Rom. 494); *Trădăluř* (șes cunoscut nouă de la Mîtnicu Mic TM) < *Între* + *Dealuri*; *Trăoaș(e)* < *Între* + *Oașe* (E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a râului Șieu*, SMO 126); *Trecufoi(le)* < *Între Cufoi(le)* (Mircea Homorodean, *Din toponimia Țării Lăpușului*, CL, **32** (1987), nr. 1, p. 50); *Trepăreie* < *Între* + *Păreie* (id., *Toponimia satelor Cinciș și Valea Ploștii (județul Hunedoara)*, SMO 107); *Trevăile* < *Între* + *Văile*; *Trîmpoaiele* < *Între* + *Ampoaiele* (Iordan, *Top, rom.* 494).

2.2. Afereza poate fi și polisilabică, ne asigură același I. Popescu-Sireteanu în lucrarea citată (p. 5), ilustrând afirmația cu exemple din lexicul comun.

2.2.1. Pentru toponimie, un exemplu tipic ni se pare numele satului *Jdioara* din județul Timiș. Clarificarea etimologiei lui este instructivă și din alte puncte de vedere; de aceea îi rezervăm aici o prezentare mai amplă.

Faptul că primele atestări documentare ale localității, ca și următoarele, de altfel, îi îmbracă numele într-o haină maghiară: *Sydouar* 1320, *Sydowar* 1323, *Sydovar* 1368, *Zydowar* 1552, *Zsidovár* 1599 etc. (Suciu I 315), pe de o parte, și existența unei importante cetăți în hotarul satului, pe de altă parte, au putut determina pe unii istorici și lingviști să vadă în această denumire un compus maghiar cu -vár „cetate”, iar în forma românească *Jdioara*, un reflex al celei ungurești. La întreținerea acestei false păreri în vremea noastră a contribuit, desigur, și pertinentul studiu al lui Emil Petrovici, *O particularitate a fonetismului maghiar oglindită în elementele maghiare ale limbii române din „Studii și cercetări științifice”*, Cluj, **5** (1954), nr. 3-4, p. 439-475, în care, printre altele, arătându-se că în vechea maghiară *v* nu era o fricativă labiodentală ca astăzi, ci o fricativă bilabială, *u*, se aduc mai multe exemple pentru transformarea magh. *v* [u] + *á* în rom. *oa* (prin faza *ua*): *Hunyadvára* > *Hunedoara*, *Inidoara*; *Miklósvár* > *Micloșoara*; *Segesvár* > *Sighișoara*; *Temesvár* > *Timișoara*; *Újvár* > *Uioara* etc.

Astfel, dacă exceptăm supoziția istoricului bănățean Vasile Maniu, conform căreia, plecând tot de la forma maghiară, în care s-ar recunoaște în prima parte un etnonim, romanii i-ar fi colonizat la Jdioara pe evreii răsculați din Asia Mică (C. Daicovici [sic!] și I. Miloia, *Cercetări arheologice în Banatul de sud*, AB, 3 (1930), nr. 4, fasc. 7, p. 12, ipoteză citată de C. Daicoviciu și în vol. *Dacica*, Cluj, 1970, p. 153-154), două ipoteze demne de luat în seamă conduc – în spiritul celor arătate mai sus – la etimologii oarecum asemănătoare: după unii istorici maghiari, în speță Pesty Frigyes, la bază ar sta un nume de persoană, cetatea fiind întemeiată de una dintre cele 120 de seminții de unguri, anume *Zydoj* („jidovi”) (ib. 12-13); după unii lingviști, explicația trebuie căutată mai curând în mitologie, în credințele slavilor și românilor despre *jidovi*, uriași care au făurit cândva construcții gigantice (Kisch 1928, p. 30; ipoteza este acceptată de Iordan, *Top. rom.* 275, și de Ioniță, *Nume* 80, și preluată în DTB V 82). Susținătorii ultimei ipoteze atrag în discuție și alte toponime similare: *Jidovin* (= Berzovia CS), care, pronunțat *Jádovín*, este mai curând pluralul lui *jidovină* „movilă foarte mare, făcută de oameni foarte de demult” etc. (Iordan, *Top. rom.* 276), *Muntele Jidovilor* (tot în Banat) etc.

În toate aceste cazuri, după părerea noastră, ipoteza, pornind de la o premisă falsă, este totalmente lipsită de plauzibilitate: ea acceptă ca autentică o formă existentă numai în documentele maghiare, dar inexistentă în vorbirea localnicilor, după cum o dovedește numele de azi al localității – *Jdioara* (pop. *Jđoára*) –, singurul fidel denumirii originare, o creație românească într-un mediu românesc (iar nu *Jidioara*, nume utilizat de administrația românească între cele două războaie mondiale, prin care se punea de acord o formă fără o semnificație evidentă, *Jdioara*, cu atestările documentare: *Zsidovár* și celelalte). Această realitate ne determină să vedem în numele *Jdioara* un derivat cu sufixul diminutival *-ioara* de la numele unei așezări din apropiere.

Singura localitate direct învecinată, în vechime, capabilă să explice oiconimul în discuție, este *Gavojdia* (pop. *Găvojdîia*). (Se pare că în trecut legătura dintre Gavojdia și Jdioara nu se făcea, ca astăzi, printr-un mic ocol pe la Criciova, pe drumul care leagă zona industrială Nădrag cu gara Gavojdia și cu șoseaua Lugoj-Caransebeș, ci direct pe valea Nădragului. Despre această probabilitate și despre vechea rețea de comunicații din zonă, vezi Iosif Bălan, *Numiri de localități*, Caransebeș, 1898, p. 30, și Theodor N. Trâpcea, *Despre unele cetăți medievale din Banat*, în *Studii de istorie a Banatului*, Timișoara, 1969, p. 59.) Dintr-un **Găvojdioara*, adică o „Gavojdie mai mică”, a luat naștere, prin afereză, numele *Jdioara*.

În explicarea corectă a relației dintre cele două localități nu trebuie să ne lăsăm induși în eroare de faptul că Jdioara, a cărei întemeiere o considerăm posterioară, e atestată la 1320, iar Gavojdia abia la 1447 (Suciu I 315, resp. 252), știind că primele atestări nu coincid cu actele de naștere ale localităților respective.

Când, pe la sfârșitul secolului al XIII-lea, cum e de presupus, a fost ridicată cetatea Jdioara (Th. N. Trâpcea, *art. cit.* 59, și Pascu II 273), nu pe șesul Gavojdiei, ci cam la 7–8 km depărtare de acest sat, pe una din culmile ce formează ultimele valuri ale munților Poiana-Ruscă, cea care a furnizat forța de muncă necesară pentru construirea cetății a fost, în primul rând, Gavojdia. Și s-a procedat ca de obicei la ridicarea unei cetăți, după cum arată Pascu II 213: „În vatra satului, la marginea acestuia uneori, în apropierea lui alteori, *mai la distanță cele mai deseori*, pe loc neted, *pe tăpșane sau promontorii, pe culme de deal* sau pe vârf de munte...” (subl. S. D.)

Cetatea, cu primele gospodării înfiripate la poalele dealului pe care se afla, forma, la început, o așezare mai mică decât localitatea-mamă, era deci o *Găvojdioară*.

Dintr-o listă incompletă a localităților din Ardeal și Banat în care au existat cândva cetăți, publicată de Pascu II 225–286, se observă că mai mult de 10 % din numele acestora provin, fie prin derivare cu sufixe diminutivele (*Brăduț, Căpâlnița, Cincșor, Cîsnădioara, Rebrîșoara, Sibiel* etc.), fie prin determinare adjectivală cu *Mic(ă)* (*Căianul Mic, Criva Mică* etc.) sau adverbială cu *de Sus* (*Racoșu de Sus, Suciul de Sus* etc.), de la numele unor localități vecine mai mari cu care se află într-un raport genetic, de „roire”.

Cu vremea, unele dintre noile așezări-cetăți dobândesc importanță mai mare decât localitățile din care s-au născut, iar menționarea loc în acte poate premerge acestora din urmă. Ceea ce trebuie că se va fi întâmplat și cu cetatea Jdioara, al cărei domeniu număra, la 1440, 47 de sate (Pascu II 273).

O altă *Găvojdioară* (dacă nu cumva este vorba tot de *Jdioara* în cauză), consemnată la 1514-1516 în hotarul Gavojdiei, cu 10 iobagi numai, sub forma *Gawosdywara* [deci cu *-wara*, nu cu *-war*], între proprietățile margrafului Georg de Brandenburg (Pesty, *Krassó* II 1 178), ar putea fi considerată o vatră mai mică a Gavojdiei, de felul fragmentelor în dispersie menționate mai sus. Suciul I 252 o glosează tot sub *Gavojdia*.

Din punct de vedere lingvistic, rom. *Jdioara* nu poate proveni din magh. *Zsidovár* din următoarele motive:

a) *i* după *j* n-ar fi dispărut, ci s-ar fi transformat în *â* în grai, ca în apelativul *jâdov* sau în toponimul *Jâdovîn* CS;

b) partea finală ar fi sunat *o-ár* (**Jâdoár*, ca în *Chioar* < magh. *Kövár* „cetate de piatră” (DR IV 1068) sau, prin adăugarea unui *-a* toponimic, *o-ára* (**Jâdoára* > **Jâduára*).

Dimpotrivă, formele maghiare se justifică întru totul ca reflex al formei românești, și anume:

a) grupul *Jd-* devine, prin svarabhakti, *Zsid-*, anaptixa lui *i* fiind condiționată de existența unui *i* în sufixul *-ioara*; cf. „spargerea” nexurilor consonantice românești și în alte situații

asemănătoare: *Gyryd* pentru *Grid* HD, *Hyrip* pentru *Hrip* SM, *Kylych* pentru *Cliț* SJ (Suciu I 270, resp. 297 și 157), *Tyryfesth* pentru *Trifești* TM (Suciu II 415) etc.;

b) rom. *-oara* este redat frecvent în maghiara cancelariilor medievale prin *-vár* (*-var*, *-vara*, *-war*, *-wara*): *Caprevar* și *Caprewar* = *Căprioara* AR (Suciu I 126), *Chernyswara* = *Cerņișoara*, *Fwrsowara* = *Furcșoara* (Drăganu, *Rom.* 285), *Tilivara* = *Chilioara* SJ (Suciu I 141), *Waliswara* = *Vălișoara* CS (Suciu II 241) etc. După Drăganu, *Rom.* 79, și *Bovár* din comitatul Pest poate fi rom. *Bouar*. De remarcat că și unele denumiri în *-ova*, ca *Bacova* și *Darova* TM, au fost încadrate de oficialitățile maghiare, mult mai târziu, în grupul derivatelor cu componentul *-vár*: *Bakovár*, *Daruvár* (Malvina Pătruț, *Etimologii populare în onomastică*, SO III 245).

Conchidem că magh. *Zsidovár* pentru rom. *Jdioara* este unul din numeroasele cazuri de motivare semantică secundară, atât de frecventă în toponimia europeană ca urmare a contactului dintre limbi, când semnificația toponimelor autohtone scapă cuceritorului ce le împrumută.

2.2.2. Înclinăm să credem că nici mulțimea toponimelor românești *Cioara* (cu compusele și derivatele de tipul *Cotu Ciorii* BZ, *Ciorâța* VS) nu poate fi explicată doar prin antroponime ca *Cioară* sau prin metaforizare („deal negru” datorită înfățișării sale, cu vegetația arsă prin incendiere sau prin expunere la soare; v. trimiterele bibliografice în DTB II 58). Nu face parte nici din toponimele mitologice, din cauza „poziției «slabe» a ciorii în bestiarul popular, a statutului ei de «umbră» a corbului” (Mihai Coman, *Mitologie populară românească*, II, București, 1988, p. 38). Nu este exclus ca în anumite cazuri toponimele *Cioara* să rezulte prin afereză polisilabică din diminutive ca *Dâmbovicioara*, *Izbicioara*, *Răchicioara*, *Sălcioara*, *Săscioara* etc., care se găsesc din abundență pe teritoriul țării noastre.

Acceptând etimologia multiplă ca soluție pentru numeroase nume proprii, care nu denumesc clase de obiecte, ci obiecte in-

dividuale, considerăm că numai o analiză atentă și documentată a fiecărui toponim *Cioara* în parte ne poate oferi o rezolvare exactă.

3. În concluzie, credem că datele aduse în discuție aici ne îndreptățesc să dăm un răspuns afirmativ la întrebarea pe care ne-am pus-o în titlul articolului nostru. Afereza nu poate fi ignorată ca factor participativ la constituirea formei definitive a unor toponime și, ca atare, trebuie luată în calcul pentru clarificarea unor etimologii ale acestora.

SIGLE ȘI ABREVIERI

AB	= „Analele Banatului”, Timișoara, 1 (1928) ș.u.
antrop.	= antroponim
Bloch 1988	= Dieter Bloch, <i>Geographische Namen kurz erklärt</i> , Gotha, 1988.
dim.	= diminutiv
DOR	= N. A. Constantinescu, <i>Dicționar onomastic românesc</i> , [București,] 1963.
Drăganu, <i>Rom.</i>	= Nicolae Drăganu, <i>Români în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii</i> , București, 1933.
DTB	= Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel, <i>Dicționarul toponimic al Banatului</i> , Timișoara, vol. I, 1984; II-IV, 1986; V, 1987; VI, 1989; VII, 1994.
Graur 1972	= Al. Graur, <i>Nume de locuri</i> , București, 1972.
Ioniță, <i>Nume</i>	= Vasile Ioniță, <i>Nume de locuri din Banat</i> , Timișoara, 1982.
Iordan, <i>Top. rom.</i>	= Iorgu Iordan, <i>Toponimia românească</i> , [București,] 1963.
Kisch 1928	= Gustav Kisch, <i>Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen</i> , Timișoara, 1928.
ms.	= manuscris
NALR-Banat	= <i>Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Banat</i> , sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc și Nicolae Mocanu, București, I, 1980 ș.u.

NALR-Banat. <i>Date</i>	= NALR-Banat. <i>Date despre localități și informatori</i> , 1980.
NI	= Namenkundlich= = „Namenkundliche Informationen” (Informații onomastice), Leipzig, 1 (1964) ș.u.
npers	= nume de persoană, antroponim
OSG	= „Onomastica Slavogermanica”, Wroclaw, 1, 1965.
Pascu I-IV	= Ștefan Pascu, <i>Vioevodatul Transilvaniei</i> , Cluj-Napoca, I, ed. 2, 1972; II, 1979; III, 1986; IV, 1989.
Pesty, <i>Krassó</i>	= Pesty Frigyes, <i>Krassó vármegye története</i> , I-V, Budapest, 1883-1885.
Pușcariu, <i>L. rom.</i>	= Sextil Pușcariu, <i>Limba română</i> , București, vol. I, <i>Privire generală</i> , 1940; vol. II, <i>Rostirea</i> , 1959.
scr.	= sârbocroat(ă)
sl.	= slav (slavă veche)
SMO	= <i>Studii și materiale de onomastică</i> , [București,] 1969.
SO	= <i>Studii de onomastică</i> , Cluj-Napoca, [vol. I,] 1976; vol. II, 1981; vol. III, 1982; vol. IV, 1987; vol. V, 1990.
subl.	= subliniere, sublinieri
Suciu	= Coriolan Suciu, <i>Dicționar istoric al localităților din Transilvania</i> , București, vol. I, 1967; vol. II, 1968.
Šmilauer	= Vladimír Šmilauer, <i>Příručka slovanské toponomastiky</i> , Praha, 1970.